

„Međunarodno pravo“

Moskva 1964

Dubravka Berković

Udžbenik Međunarodnog prava, u redakciji profesora F. I. Koževnikova, izdan 1964. godine mnogo je opsežniji od ranijeg izdanja (1957. god.) istog udžbenika. Za razliku od ranijeg izdanja autori ovdje obilnije i iscrpnije obrađuju materiju za koju smatraju da ulazi u predmet proučavanja međunarodnog javnog prava.

Iako se knjizi može mjestimično staviti prigovor neobjektivnosti (npr. odnos prema zapadnoj, tzv. buržoaskoj nauci međunarodnog prava), ona ipak sadrži osobine koje je čine cijenjenom i izvan granica Sovjetskog Saveza.

Knjiga je podijeljena u nekoliko glava, od kojih je nekoliko karakterističnih za način mišljenja i izlaganja autora.

U izlaganju materijala autori nisu slijedili stereotipan put, koji često susrećemo pri izlaganju materije međunarodnog prava u mnogim udžbenicima.

Prve dvije glave, koje bismo mogli nazvati i uvodnim dijelom, posvećene su kraćem pregledu historijskog razvoja međunarodnog prava, te pojmu i osnovnim karakteristikama suvremenog međunarodnog prava. Autori se zaustavljaju na terminu »međunarodno pravo« i »savremeno međunarodno pravo« i uočavajući razliku tumače ovo posljednje kao jedan kvalitetno viši stupanj međunarodnih odnosa. Govoreći o karakteristikama suvremenog međunarodnog prava autori prave nedvojbenu razliku između međunarodnog prava zapadnih zemalja, koju nazivaju buržoaskom naukom i međunarodnog prava u sovjetskoj nauci. Navodeći definicije međunarodnog prava nekoliko buržoaskih autora, među kojima su: Francuz Rousseau, Švicarac Guggenheim, Austrijanac Verdross i Englez Oppenheim; autori nastoje pokazati isključivo formalistički i dogmatski karakter međunarodnog prava buržoaskih država. Na kraju ovog izlaganja autori navode da je u bit suvremenog međunarodnog prava moguće prodrijeti samo uz pomoć nauke marksizma-lenjinizma, tako da je, po tome sudeći, nauka međunarodnog prava doživjela najveće dostignuće u zemljama socijalističkog društvenog uređenja.

Slijedeće tri glave posvećene su nekim važnim pitanjima suvremenog razvitka u međunarodnim odnosima. Naslov prve glave je »Miroљjubiva koegzistencija država«. Autor spominje dva sistema miroљjubive koegzistencije — socijalističkih i kapitalističkih zemalja, i oba sistema predstavljaju neophodnost za razvitak čovječanstva u suvremenom društvu. Rješavanje međunarodnih sporova putem pregovora; nemiješanje u unutrašnje poslove; strogo poštivanje suvereniteta, teritorijalne cjelovitosti i ravnopravnosti — sve to autor naziva suštinom miroљjubive koegzistencije. Ni Povelja Ujedinjenih Naroda nije izostavljena kao međunarodnopravna osnova miroљjubive koegzistencije.

Druga glava nosi naslov »Novi tip međunarodnih odnosa i međunarodno pravo«. Autor najprije daje opću karakteristiku novog tipa međunarod-

nih odnosa, a odmah zatim navodi principe socijalističkog (proleterskog) internacionalizma kao međunarodnopravne norme u okviru suvereniteta, nemiješanje i ravnopravnost.

U trećoj glavi pod naslovom: »Nacionalno-oslobodilački pokreti naroda i međunarodno pravo« autor govori o općim karakteristikama nacionalno-oslobodilačkih pokreta u savremenom svijetu, o kolonijalizmu i neokolonijalizmu, njegovim formama, metodama i protupravnom karakteru. Nabrajajući suverena prava naroda (samoodređenje, nacionalni teritorij, nezavisnu ekonomiku, nacionalnu kulturu, čast, dostojanstvo) autor se posebno, na nekoliko stranica, zadržava na pojmu i značaju nacionalnog suvereniteta. Govoreći o nacionalno-oslobodilačkim ratovima autor pledira za priznanje zakonitosti oružane borbe na međunarodnopravnoj osnovi. Kao primjer borbe protiv kolonijalizma i imperijalizma u savremenom svijetu, autor navodi zemlje Azije i Afrike, opisujući potanko organizacione forme njihove borbe.

Jedna od glava pod naslovom »Međunarodno-pravne forme ekonomskih odnosa država« sadrži opće karakteristike, pojam i vrste međunarodnih ugovora. Autor posebno obrađuje trgovačke ugovore, u vezi s tim pitanja pravnog režima ugovora, pitanje carina, pravnog položaja pravnih i fizičkih osoba, te pitanje ispunjenja arbitražnih odluka. Autor posebno analizira ugovore o kreditu, o plaćanju, o međunarodnom prevozu i slično, što svojim sadržajem prelazi okvire međunarodnog javnog prava i zadire u područje međunarodnog privrednog prava.

Izlažući materiju ovog udžbenika na kraju treba spomenuti glavu pod naslovom »Međunarodnopravna pitanja koja se odnose na sprečavanje rata«. Princip razoružanja autor smatra jednim od najvažnijih principa savremenog međunarodnog prava i ujedno najvećim problemom suvremenog društva. Sistem kolektivne sigurnosti u okviru Organizacije ujedinjenih nacija i ostalih regionalnih organizacija igra isto tako značajnu ulogu u sprečavanju rata. Autor navodi još neke mjere koje mogu djelovati u istom pravcu, tj. suzbijanju rata: zabrana atomskog i termionuklearnog oružja, postojanje bezatomskih zona, likvidacija vojnih baza itd. Politika neutralnosti igra također veliku ulogu u suzbijanju rata, pa nam u vezi s tim autor tumači pojam neutralnosti i vrste neutralnosti u današnjem društvu.

Udžbenik je pisala grupa autora, od kojih su nam imena nekih već poznata: Koževnikov, Zadorožnij, Tunkin, Sobakin, Molodcov, Mjenžinskij, Bliščenko, Piradov, Krilov, Ljubimov, Morozov, Kjelin, Lazarev i Romanov. Čitajući knjigu lako je uočiti, da autori, neke dijelove materije nisu mogli obraditi cjelovito u jednom poglavlju, već su je obrađivali parcijalno, prema tome kako im se činilo najzgodnije. To vjerojatno proizlazi otuda, što je na pojedinim glavama radilo nekoliko autora.

U knjizi nailazimo na dosta primjera iz prakse i međunarodne judikature, ali to su slučajevi pretežno vezani uz međunarodnopravnu praksu Sovjetskog Saveza.

Opširna bibliografija, koju je sadržavalo izdanje od godine 1957, u ovom izdanju je izostavljena vjerojatno radi pomanjkanja prostora.

Čitajući ovu knjigu upoznajemo stavove sovjetskih autora, koji nam, iako ih ne možemo potpuno prihvatiti radi razilaženja sa nekim osnovnim zaključcima međunarodnopravne doktrine zapadnih autora, pokazuju dokle je došao razvoj nauke međunarodnog prava Sovjetskog Saveza i u kojem smjeru će se on dalje kretati.

Knjiga je interesantna zahvaljujući obimno iznesenoj materiji, iznije tim rješenjima i stavovima autora, koji baš radi toga što se ne podudaraju u svemu sa stavovima zapadnih autora, daju poticaj za razmišljanje i raspravu o mnogim pitanjima iz oblasti međunarodnog javnog prava.